

Asia: VN/10855/2024

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle sähköisestä tunnistamisesta, luottamuspalveluista ja eurooppalaisesta digitaalisesta identiteetistä annettua EU:n asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot rajat ylittävän sähköisen tunnistamisen, sähköisten luottamuspalvelujen ja eurooppalaisen digitaalisen identiteetin kansallisesta sääntelystä:

Kyberala (FISC) ry ja Teknologiateollisuus ry kiittävät mahdollisuudesta antaa yhteisen lausuntonsa. Haluamme kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

DVV kansallisen lompakon tarjoajaksi

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että DVV tarjoaisi kansallisen eurooppalaisen digitaalisen identiteetin lompakon, jotta varmistetaan, että Suomessa on vähintään yksi asetuksen vaatimukset täyttävä lompakko määräaikaan mennessä (s. 23). Tämä ei kuitenkaan rajoittaisi yksityisen sektorin toimijoiden mahdollisuuksia tarjota lompakkoa DVV:n tarjoaman lompakon rinnalla. Katsomme, että DVV:n rooli on perusteltu erityisesti alkuvaiheessa, koska se takaa jatkuvuuden ja kansalaisten yhdenvertaisen pääsyn lompakon käyttöön. Samalla on tärkeää turvata yksityisen sektorin mahdollisuudet tuoda markkinoille innovatiivisia ja käyttäjäystävällisiä lompakoita esimerkiksi pankki-, vakuutus- tai kaupan sovellusten yhteyteen. Julkinen lompakko luo vakaan perustan, mutta pidemmällä aikavälillä laaja ja monipuolinen sertifioitujen yksityisten lompakoiden tarjonta vahvistaa kilpailua, innovaatioita ja käyttäjäkokemusta.

Henkilöllisyyden linkittämispalvelu

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että DVV toteuttaisi identiteetin linkittämisen vain julkisen sektorin palveluissa, eikä linkittämispalvelua tarjottaisi yksityiselle sektorille (s 11.). eIDAS-asetus sallii

jäsenvaltioille liikkumavaran ulottaa linkittämispalvelu myös yksityisiin luottaviin osapuoliin. Katsomme, että toteutettava henkilöllisyyden linkittämispalvelu tulisi tarjota myös niille yksityisen sektorin toimijoille, joilla on lakisääteinen velvoite asiakkaidensa tunnistamiseen (esimerkiksi pankki-, vakuutus- ja teleala). Ratkaisu vaikuttaa kotimaisten yritysten kilpailukykyyn, sillä niillä on jo lainsäädännöstä johtuvaa hallinnollista taakkaa ja kustannuksia, jolloin linkittäminen aiheuttaisi kustannusten nousua entisestään. Lisäksi ratkaisu parantaisi asiakas- ja käyttäjäkokemusta, vähentäisi päällekkäistä työtä (toteutuksia) ja loisi yhdenvertaiset asiointimahdollisuudet myös ulkomaisille asiakkaille.

Lähdekoodin avoimuuden raja

eIDAS-asetus sallii jäsenvaltioille liikkumavaran rajata lompakoita koskeva lähdekoodin avoimuuden vaatimus koskemaan vain käyttäjän laitteelle asennettavaa ohjelmistoa. Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että tämä liikkumavara otettaisiin Suomessa käyttöön siten, että eurooppalaisen digitaalisen identiteetin lompakon tarjoaja ei saa luovuttaa lähdekoodia niistä komponenteista, joita ei ole asennettu käyttäjän laitteeseen, jos on olemassa asianmukaisesti perusteltu syy. Lompakon avoimen lähdekoodin vaatimuksen rajoittamista perusteellaan lompakkoon liittyvän kehitystyön ja investointien edistämiseksi (s. 23). Katsomme, että DVV:n tarjoama julkisin varoin tehtävä lompakosovellus tulee toteuttaa kokonaan avoimella lähdekoodilla ja näin ollen rajoitus "ei saa luovuttaa lähdekoodia" tulisi poistaa lakiesityksestä. Yksityisen sektorin toimijoita ei puolestaan tule velvoittaa julkaisemaan taustajärjestelmien lähdekoodia. Tämä velvoitteen raja

Sähköisen allekirjoituksen maksuttomuuden rajoitus

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että lompakon tarjoaja voi rajata hyväksytyn sähköisen allekirjoituksen maksuttomuuden koskemaan vain luonnollisten henkilöiden yksityistä käyttöä, jolloin ammatillisesta käytöstä voitaisiin periä maksu (s. 24). eIDAS-asetus sallii jäsenvaltioille liikkumavaraa, rajoitetaanko maksuttomuus vain yksityiseen käyttöön vai kattaako se myös ammatillisen käytön. Katsomme, että maksuttomuuden laajentaminen myös ammatilliseen käyttöön olisi kansantaloudellisesti perusteltua: laaja maksuttomuus allekirjoituksissa vauhdittaisi lompakoiden käyttöönottoa ja madaltaisi digitaalisen asiointin kustannuksia. Tästä syystä allekirjoituksen maksuttomuus tulisi turvata peruspalveluna myös ammattikäytössä.

Vähimmäisikä 13 vuotta

Esitysluonnos ehdottaa, että eurooppalaisen digitaalisen identiteetin lompakon itsenäinen käyttöönotto olisi mahdollista 13 vuotta täyttäneelle ja tätä nuoremmat voisivat ottaa lompakon käyttöön huoltajan suostumuksella (s. 23). Esityksessä todetaan, että lainsäädäntöehdotukset voivat parantaa lasten mahdollisuuksia asioida tietyissä palveluissa digitaalisesti, mutta vaikutukset

kohdistuvat pääasiassa yli 13-vuotiaisiin. Vaikka alaikäinen voisi saada lompakon käyttöönsä itsenäisesti, ei hänellä ole kuitenkaan oikeutta saada sinne sähköisiä todistuksia, joita ei voida myöntää alaikäiselle (s. 34).

Tarve digitaalisten palvelujen todelliseen ikäraja- ja valvontaan on kasvamassa ja siihen on löydettävä ratkaisu, joka on yksityisyydensuojan kannalta hyväksyttävä, käyttäjäystävällinen sekä digitaalisten palvelujen tuottajille mutkaton toteuttaa. Pelkän ikärajan osoittamiseksi ei tule edellyttää minkään yksilöivän tiedon luovuttamista. Tällainen niin sanottu nollatietotodistus (zero knowledge proof) on mahdollinen lompakoteknologialla ja iän osoittaminen on keskeinen käyttötapa. Kansallisessa toimeenpanossa tulee varmistaa, että iän osoittaminen mahdollistetaan myös huoltajan suostumuksella lompakon käyttöön ottaneille alle 13-vuotiaille (esim. nuoremmille sallittujen, mutta kuitenkin ikärajallisten sovellusten ja mediasisältöjen käyttöä varten).

Euroopan komission on julkaissut The EU approach to age verification blueprintin, jota pilotoidaan viidessä jäsenmaassa (Italia, Ranska, Espanja, Kreikka, Tanska) väliaikaisena, mutta eIDAS-lompakoiden kanssa yhteensopivana ratkaisuna. Koska Suomi ei ole pilottijoukossa mukana, tulee iän osoittaminen täällä toteuttaa varsinaiseen lompakkoratkaisuun.

Kansallinen sääntely vain Suomessa käytettäville lompakoille

Esityksen valmistelussa on arvioitu tarvetta säännellä eIDAS-asetuksen ulkopuolisia vain kansallisesti käytettäviä lompakoita, mutta linjaukseksi valittiin että Suomessa ei tässä vaiheessa valmistella omaa lompakosääntelyä vain kansallisesti toimiville lompakoille (s. 45). Katsomme, että ratkaisu on perusteltu ja kansallista lisäsääntelyä on syytä välttää. Tämä on myös Suomen hallitusohjelmaa mukaileva linja. On todennäköistä, että markkinoille tulee myös kansallisia, ei-EU-notifioituja lompakoita, koska suurin osa lompakoiden käyttötapauksista ei edellytä rajat ylittävää asiointia. Näiden osalta tulisi varmistaa, että ne voivat toimia innovaatioalustoina ja vauhdittaa EU-lompakoiden kehittymistä. Erityisesti tämä tarkoittaa, että julkisten toimijoiden myöntämistä todisteista kuten digitaalisesta henkilöllisyystodistuksesta tulee olla tarjolla myös versioita sääntelyn ulkopuolisiin lompakoihin.

Oikeushenkilön tunnistetiedot

Esitysluonnoksen mukaan oikeushenkilön tunnistetiedot voitaisiin myöntää vain kaupparekisteriin merkitylle oikeushenkilölle (s. 53). Näin ollen mm. yksityinen elinkeinonharjoittaja (ei oikeushenkilö) ja ainoastaan yritys- ja yhteisötietojärjestelmään (YTJ) rekisteröity oikeushenkilö eivät voisi saada tunnistetietoja. Katsomme, että oikeushenkilöiden tunnistetietoja tulisi tarjota kaikille oikeushenkilömuodoille (yhdistys, säätiö, osuuskunta, julkisyhteisöt jne.) ja myös y-tunnuksen omaaville yksityisille elinkeinonharjoittajille. Oikeushenkilöiden tunnistetietoja tarvitaan näiden

välisten taloudellisten transaktioiden ja muiden oikeustoimien digitalisoimiseen ja prosessien automatisointiin ja nämä tarpeet eivät rajoitu vain kaupparekisteriin merkittyihin osakeyhtiöihin.

Huomiot koskien digitaalista henkilöllisyystodistusta:

Ei kommentoitavaa

Huomiot kansallisen vahvan sähköisen tunnistamisen turvallisuutta parantavista muutoksista:

Tunnistusvälineen käytön kieltäminen ensitunnistamisessa

Esitysluonnoksen mukaan tunnistusvälineen tarjoajan on mahdollistettava se, että tunnistusvälineen haltija voi kieltää tunnistusvälineen käytön ensitunnistamiseen. Näin esimerkiksi anastetulla tunnistusvälineellä, jonka käyttö ensitunnistamiseen on kielletty, ei voisi hankkia uutta tunnistusvälinettä luvattomasti (s. 79). Tällainen käyttäjän omaa aktiivisuutta vaativa ”opt-out” -menettely on tehoton estämään väärinkäytöksiä, koska valtaosa käyttäjistä ei aseta tällaista kieltoa ennen kuin joutuu väärinkäytöksen uhriksi. Katsomme, että tunnistusvälineen käyttö ensitunnistamiseen tulee olla tunnistusvälineessä oletusasetuksena.

Huomiot koskien kansallista ekosysteemikuvausta:

Tarkastelemme ekosysteemikuvausta erityisesti yrityslompakoiden käyttöönoton ja yleistymisen näkökulmasta.

Ekosysteemikuvauksen tulisi keskittyä otsikkoa myöten sähköisiin tunnisteisiin. Lompakot ja niiden tarjoajat eivät ole syntyvän ekosysteemin keskiössä, vaan sähköisten tunnisteiden hyödyntäjät ja liikkeellelaskijat ovat. Lompakko on vain väline tunnisteiden käyttöön, tyhjillä lompakoilla ei tee mitään, eikä niitä tällöin oteta myöskään käyttöön.

Ekosysteemikuvauksessa todetaan tavoitetilana, että lompakoille syntyisi markkinaehtoista toimintaa. Markkinaehtoista toimintaa syntyy lompakoiden käytön eli sähköisten todisteiden hankkimisen ja hyödyntämisen volyymin kautta. Lompakoiden markkinaa (käytön kokonaisvolyyymia) määrittävät:

käyttäjäryhmän koko (esim. vain osakeyhtiöt vs. kaikki oikeushenkilöt),

potentiaalisten käyttökohteiden määrä (verrannollinen tunnisteiden myöntäjien ja luottavien osapuolien määrään), sekä

käyttökohteiden yleisyys (kerran vuodessa tapahtuva transaktio vs. päivittäinen tarve).

Ekosysteemin rakentamisen tulee lähteä tunnisteiden myöntäjien ja tunnisteiden käyttäjien välisten verkostoefektien kiihdyttämisestä. Viranomaisilla on keskeinen rooli tunnisteiden liikkeellelaskijoina,

ja tunniste-ekosysteemin käynnistymisen kannalta on varmistettava velvoittavalla lainsäädännöllä, että keskeiset viranomaiset tarjoavat tunnisteita lompakoihin nopeasti.

Yrityslompakot ja sähköiset tunnisteet mahdollistavat taloudellisten transaktioiden ja muiden oikeustoimien (myynti/osto, logistiikka, asiakkaaksi/toimittajaksi ottaminen, sopimukset, raportointi, jne.) automatisointia ja sujuvoittamista, erityisesti organisaatioiden välisissä (B2B) suhteissa. Yritysten ja julkishallinnon väliset oikeustoimet (B2G) muodostavat vain pienen osan kokonaisuudesta, sillä valtaosa tapahtumista on yritysten välisiä. Siksi yrityslompakkoa ei tule tarkastella vain hallinnollisen asioinnin tai hallinnollisen taakan keventämisen näkökulmasta. Laajan käyttöönoton ja vaikuttavuuden varmistamiseksi yrityslompakoiden on palveltava laajasti eri B2B-käyttötapauksia.

Yrityksen digitalous -projektin puitteissa tehtiin kansallinen selvitys, jossa tunnistettiin yrityslompakoiden keskeiset käyttötapaukset. Tuloksissa nousi esiin alla mainitut viisi tärkeintä toiminnallisuutta, joita yritykset pitävät ratkaisevina käyttöönoton kannalta. Näiden ulkopuolelle jäivät esimerkiksi automatisoidut talousprosessit ja sääntelyyn perustava raportointi, jotka usein rakentuvat alla mainittujen ydinkyvyyksien varaan, mutta eivät yksin riitä ajamaan lompakoiden käyttöönottoa.

1. Yritysassiakkaan tai kumppanin tunnistaminen: mahdollisuus varmistaa toisen yrityksen oikeushenkilöllisyys välittömästi onboardingin tai transaktion yhteydessä, täyttäen due diligence - ja compliance-vaatimukset.
2. Tunnistautuminen yrityksenä: organisaation digitaalinen autentikointi transaktion osapuolena.
3. Kumppanin luotettavuuden tarkistaminen: pääsy reaaliajassa varmennettuihin lupiin, verotietoihin, vastuullisuusraportteihin tai kaupparekisteritietoihin hankintapäätösten ja riskienhallinnan tueksi.
4. Sopimusten allekirjoittaminen varmennetusti: lompakosta tuotetut hyväksytyt sähköiset allekirjoitukset tehostavat sopimuksentekoa ja lisäävät oikeusvarmuutta.
5. Oman yrityksen luvat ja todistukset: mahdollisuus säilyttää ja jakaa varmennettuja tietoja kuten ISO-sertifikaatit, vakuutustodistukset, kaupparekisteriotteet, jne. esimerkiksi tarjouskilpailujen, auditointien ja sääntelyn vaatimustenmukaisuuden tarkistamisen tueksi.

Poikola Antti

Teknologiateollisuus ry - Lausunto on Kyberala (FISC) ry:n ja
Teknologiateollisuus ry:n yhteislausunto.